

BÖLÜM-2

BİR BİLİM OLARAK EĞİTİM

Öğretmen yetiştirme programlarında ders verirken, öğretmen adaylarına “Eğitim bir bilim midir?” diye sorduğumda, bu sorum yadırganırdı. Muhtemelen akıllardan geçen şuydu: “Ne yani, sen eğitim fakültesinde oku, kendisine eğitim bilimci diyen hocalardan ders al; konuyla ilgili bir sürü kitap olsun, sonra da birileri sana okuduğun alanının bilim olup olmadığı sorsun...”

Oysa bu konu, eğitimin geçmişini bilen, eğitim bilimleri konusuna nesnel biçimde bakabilen eğitimciler için öylesine sorunlu ki... İşin kötüsü, bu sorunun kökleri hem içeride hem de dışarıda yıllar öncesine uzanıyor.

Bir parantez açıp tartışmalara göz atalım;

“Bir şeyi biliyorsan, çevrene anlatabilirsin, onlar da öğrenirler” şeklindeki geleneksel bakış açısı, eğitimin ayrı bir bilim alanı olarak düşünülmesinin önünde yıllar boyu bir engel olarak durdu.

Ancak 1797 yılına gelindiğinde, Alman filozof ve psikolog Johann Friedrich Herbart (1776-1841) İsviçre’de daha üniversitede öğrenciyken Interlaken Valisi olan Herr von Steiger-Reggisberg’in 14, 10 ve 8 yaşlarındaki çocuklarının (Ludwig, Karl ve Rudolf) özel öğretmeni oldu. Herbart, öğ-

retmenlik işini o kadar ciddiye aldı ki, bu süreçte zihninde filizlenen düşüncelerle, 1805'te Göttingen Üniversitesinde doktorasını bitirdikten bir sene sonra ilk eğitim bilimi kitabı sayılabilecek olan **Allgemeine Pädagogik** (Genel Eğitim) adlı kitabını yayınladı. Pek çok eğitimci, bu çıkışı nedeniyle Herbart'ı, eğitim bilimlerinin ya da pedagojinin babası olarak kabul eder.

Burada "eğitim bilimlerinin ya da pedagojinin" derken açıklama yapmıyor, başka bir sorunlu alana geçiş yapıyoruz. Çünkü bu iki terim, "**pedagoji**" ve "**eğitim bilimleri**" de biraz tartışmalı.

Dışarıda, bazı ülkeler (örneğin, Almanya, İtalya, Hollanda, Danimarka, Yunanistan ve Doğu Avrupa ülkelerinin büyük çoğunluğu) "pedagoji" terimini tercih ederken, bazı ülkeler de (İspanya, Fransa, İrlanda, Portekiz, İngiltere ve Amerika) "eğitim bilimi" veya "eğitim bilimleri" terimini kullanıyorlar. Tabii bir de pedagoji - eğitim bilim(ler)i ayrımını kabul etmeyenler, ikisi de aynı kapıya çıkıyor diyenler var... Dakika bir, gol bir; daha işin alfabesinde, terimlerde anlaşamıyoruz...

Ülkemizde eğitim bilimlerinin ortaya çıkış öyküsü

Biz, bu işlere 1937'de Naziler yüzünden Almanya'dan kaçan Alman bilim insanlarıyla başlamışız.

İlk olarak İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi çatısı altında bir Pedagoji Enstitüsü kurmuş, başına da Wilhelm Peters'i getirmişiz.

Ardından, 1939 yılında, Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinde, fakültenin bütün bölümlerine öğretmenlik sertifikası dersleri versin diye bir pedagoji kürsüsü kurmuşuz. (Kürsü, günümüz fakültelerindeki anabilim dalının karşılığı olan kurumsal yapı.) İstanbul'daki enstitüyü de 1949'da Dil Tarih ve Coğrafya Fa-

kltesinde olduğu gibi bir kürsüye dnştrmşz. Demek ki, o yıllarda eğitim bilimlerini üniversitedeki diğer bilim dalları ayarında bir bilim dalı olarak ele almak fazla gelmiş olmalı. Zaten başından beri eğitimi **sadece ğretmen yetiştirme** olarak görmüşüz. Üstelik ğretmenleri de niversite çatısı altında olmayan ğretmen okullarında ve eğitim enstitülerinde yetiştirmişz. Bu durumda da, eğitimi bir bilim dalı olarak ele alıp inceleyecek ve eğitim hakkında bilgi üretecek niversite çatısı altındaki bir fakülteye **hiç ihtiyaçımız olmamış**.

Buna rağmen, 1958 yılında, öngörü sahibi bazı kişilerin ön ayak olduğu, ODTÜ’de bir eğitim fakültesi kurma girişimimiz var. Ama ne yazık ki bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmış.

Sonunda, 1965-1966 ğretim yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesini açaabilmişz. Bu fakülte, günümüzde diğerlerinin adları eğitim fakltesiyken, adı ‘‘Eğitim Bilimleri Fakültesi’’ olan tek fakülte olarak hl varlığını sürdürmektedir. Diğer fakültelerden beklenen ğretmen yetiştirmeyken, bu fakülteye, ayrıca eğitim sorunlarına bilimsel czmler getirme ve eğitim bilimleri alanında bilim insanı yetiştirme gibi görevler yüklenmiş ama bu amaçla bir fakültenin kuruluşu, Türk bilim camiasında rahatsızlıklara neden olmuş. Bunun en aleni rneği, zamanın Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi dekanı Prof. Dr. Hamide Topçu ile İstanbul Üniversitesi Felsefe Profesörü Prof. Dr. Takiyettin Mengüşoğlu arasındaki akademik tartışmadır. Prof. Dr. Hamide Topçu, 1968’de Eğitim Bilimleri Fakültesinin varlık amacına ve yaşanan sorunlara ilişkin bir makale yazmış, internet aramalarında, karşımıza ‘‘Felsefi antropoloji ve değerler üzerine clışmalar yapmış nl Türk filozofu’’ olarak ckan Prof. Dr. Takiyettin Mengüşoğlu da Topçu’nun bu makalesine yazdığı bir makale ile cevap vermiştir.

Mengüşoğlu’nun eleştirilerine bakmak, tartışmanın nelerden kaynaklandığına ışık tutacaktır.

MengüŖoŖlu'na göre, zaten bütün fakülteler birer eğitim kurumudur ve eğitim fakültesinin gereği yoktur. Bu haliyle eğitim fakültesi her türlü gerçek temelden yoksun, havada bir kurumdur. Dil, tarih, coğrafya gibi alanların varlığı bu konularla uđraŖan fakültelerin varlık nedeniyken, eğitim fakültesinin var olması için hiçbir nedeni yoktur. Eğitim ile ilgili araŖtırmalar yapılacaksa, bunun için psikoloji ile iŖ birliği yeterlidir. Sonuç olarak, ille de eğitim fakültesi olacak diye ısrar etmenin anlamı yoktur, yok ısrar edilecekse, o zaman bir "ecinni fakültesi" kurulabilir ve bu fakülte de cinlerle uđraŖabilir... (Bilim deyince ilk akla gelen güzide kurumumuz TBTAK'ın "2016 Yılı Ortaöğretim ğrencileri AraŖtırma Projeleri YarıŖması" erevesinde hazırlanan "Tillo Evliyalarının Kerametleri" projesini kabul etmesi, MengŖođlu Hocanın bu fikrinin, günümüzde de, yabana atılmadığını gösteriyor...)

Eğitim Fakültelerinin kuruluş yks

Günümüz eğitim fakültelerinin kuruluş öyküsü de hayli ilginç. Bu fakülteler maalesef eğitim bilimlerine duyulan ihtiyaç nedeniyle kurulmadılar. Sayın PaŖamızın üslubuyla ifade etmek gerekirse, "**netekim bunlar da 12 Eylül'n ürünü...**"

12 Eylül yönetimi, 1981'de YK' (Yükseköğretim Kurulu) kurup, ardından bütün yükseköğretim kurumlarını niversite çatısı altında toplamaya kalkınca, 1982'de ğretmen yetiŖtiren kurumlar da bundan payını aldı.

Sonrasını, bu dnŖmn tanıklarından Boğaziçi Eğitim Fakültesi emekli ğretim yesi Prof. Dr. Rıfat Okabol'un, topya Yayinevi'nden 2005'te çıkan "ğretmen YetiŖtirme Sistemimiz" adlı kitabından aktarayım:

Öğretmen yetiŖtiren kurumlar niversiteye devredildiğinde YK'n tutumu sonucu, o okullarda genellikle ilerici olarak bilinen ğretim görevlilerinin bir bölümü kurumlarından ayrılmak zorunda kal-

mışlardır. Geri kalanların bir bölümü ise 1402 sayılı sıkıyönetim yasası uygulamasıyla görevlerinden uzaklaştırılmıştır. Daha sonra YÖK, işlerine devam eden öğretim görevlilerine doktora programı sınavına girmeden ve ders almadan, bir tez yazarak doktora derecesi alma fırsatı vermiştir. ... Eğitim fakültesi dekanları, bir ikisi dışında, eğitim bilimleri alanında çalışmamış ve bu konularla ya da öğretim yetiştirme sorunlarıyla hiç ilgilenmemiş kişiler arasından seçilmiştir.” (sayfa 94)

İlköğretime sınıf öğretmeni yetiştiren eğitim yüksekokulları, 28 Mart 1983 tarih ve 2809 sayılı yasayla üniversitelere bağlanırken, sayıları 17’den 24’e çıkarılmıştır. Bu kurumlarda görevli öğretmenler hiçbir ek öğrenim görmeden öğretim görevlisi olmuşlardır. (sayfa 95)

Yaşanan olaylar, günümüz eğitim fakültelerinin **mayalarını oluşturan yapının**, üniversite kurum kültüründen, araştırma ve bilim disiplininden oldukça uzak olduğunu gösteriyor. Sonrasında, konuya ilişkin yazılıp çizilenlerde hep şu ortak kanıyı görüyoruz. **“Yapılandırılarak üniversiteye bağlanan eğitim fakülteleri, uzun yıllar ne üniversiteye uyum sağlayabilmişler ne de üniversiteler tarafından benimsenebilmişlerdir...”**

İlerleyen zaman içinde, Fen Edebiyat Fakültelerinde akademik ilerleme kaydedemedikleri için kadro bulamayanlara, eğitim fakültelerinin kadrolarına geçme yolu da açılınca, eğitim fakültelerinin eğitim bilimleri ile uğraşan kurumlar olabilmeleri iyice zorlaşmış. Konu hakkında yazılanlara göre, sayıca üstün hale gelen fen-edebiyat kökenli öğretim üyeleri, eğitim fakültelerini de kendi bakış açılarına göre düzenlemişler ve kendi uygulamalarını yaygınlaştırmışlar. Sonra YÖK 1997’de olaya müdahale etmiş ancak bu kez de iş çoklukla öğretim yetiştirme odaklı olmuş.

Tartışmalar, tartışmalar...

Özet olarak tartışmanın odağında şu görüş farkı yer almaktadır: Eğitimin bağımsız bir bilim alanı olup olmadığını sorgulayanlar, **eğitim bilimlerinin, öğretim alanlarından yoksun olduğunu iddia etmektedirler**. Örneğin, Fransızca öğretmenliği programında, verdiği teknoloji ve materyal tasarımı dersiyse öğretmen adayının mezun olduktan sonra sınıfında kullanacağı materyalin tasarımını öğreten eğitim bilimci; bırakın Fransız dili eğitimini, Fransızca'yı bilmeden ders vermekte, mesele sadece renk boyut doku gibi şekil ve görüntüye indirgenmekte, karşılaşılabilecek öğretim sorunlarına çözüm üretmek bir yana, alana özgü öğretim sorunları gündeme dahi gelememektedir. Materyalin amacının öğretimi süreçlerinde öğretim sorunlarına çözüm getirerek öğretimi kolaylaştırmak olduğu düşünüldüğünde, bu şartlar altında verilen dersin, öğretmen adayına katkısı da sorgulanır hale gelmektedir. Bu, diğer alanlar için de böyledir. İşini sahada ya da salonda yapacak olan beden eğitimi ve spor öğretmeni adayı da, sınıfın oturma düzenlerini, matematik öğretmeni adayının öğrendiği biçimde öğrenmektedir. Yine beden eğitimi, resim ve müzik öğretmeni adayları da, matematik ve Türkçe öğretmeni adaylarına verilen ölçme ve değerlendirme dersinin aynısını aldıkları için, çoktan seçmeli soru hazırlamak, madde analizleri yapmak ve alanlarında hiç kullanmayacakları test tipleri ile uğraşmak zorunda kalmaktadırlar³. Yani öğretim, ilgili bilim alanından bağımsız ve kopuk şekilde yürümektedir⁴.

3 Bu uygulama, öğretmenlik mesleğinin ortak kültürel altyapısını oluşturmak için gerekli ve anlamlı görünse de amaçları ve verilmiş süreleri açısından bu dersler ortak kültürel altyapı oluşturmak için değil, sınıf içi öğretim becerisi kazandırmak için verilmektedir.

4 Şu benzetme konuyu daha açık hale getirebilir. Herhangi birimiz, ultrason cihazını kullanmayı ve görüntüleri anlamlandırmayı öğrenebiliriz. Ancak ultrason cihazının işlevini yerine getirebilmesi için o tıbbi görüntüye ne şekilde müdahale edilmesi gerektiğinin bilinmesi gerekir ki, bu da alan bilgisiyle, hekimlikle mümkün olabilir. Mesleki İngilizce kapsamında bir yabancı dil öğretmeni hekim adaylarına dilin kurallarını ve terminolojiyi öğretebilir ancak dili kullanarak okuyup anladığı, tıp ile ilgili bir metindeki bilgiyi sentezleyecek olan hekim adayıdır. Tıp alanındaki bir makalenin içeriğini, mesleki yabancı dil dersini veren İngilizce okutmanı değil, ancak İngilizce bilen bir hekim tartışabilir.

Eğitimin ayrı bir bilim dalı olarak görülmesi gerektiğini savunan eğitim bilimcilere göre de, “**bir şeyi biliyor olmak, onu öğretebilmek anlamına gelmez**” ve “**öğrenme ve öğretme süreçleri, bilen anlatır şeklinde basite indirgenemeyecek kadar kapsamlı**” konulardır.

Gerçekten de öğrenme kuramlarını, öğretim ilkelerini ve yöntemlerini, davranışların doğasını, öğrenenin gelişim alanlarını ve bu alanlara ilişkin gelişim aşamalarını, materyal tasarımı ve materyal kullanmayı, davranışları ölçmeyi ve değerlendirmeyi, eğitimde teknoloji kullanmayı bilmeden, bir alanın öğretimini yapmak, deneme yanılma yöntemiyle iş yaparak zaman ve kaynak israfına neden olmaktan başka bir şey değildir.

Ama burada başka bir çelişki bu tartışmayı daha da önemli hale getirmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı, öğretim bilgisi konularında eğitim almamış öğretmeni, pedagojik formasyonu olmadığı gerekçesiyle sınıfa dahi sokmazken, aynı zamanda öğretmen rolü de olan üniversite öğretim üyeleri⁵ için böyle bir gereklilik söz konusu değildir. Uygulamada, Eğitim Bilimleri bölümündekiler de dahil olmak üzere, pek çok öğretim üyesi, öğretim işini kürsünün arkasından “dersini anlatarak” yapar. Hatta öğrettiklerinin ne kadar öğrenildiğini (öğrencilerinin de elinde olan) önceki sınav sorularından oluşturdukları soru arşivinden seçtiği bilindik sorularla ölçmeye çalışır. Bu garip durum özellikle eğitim fakültelerinde, öğretim bilgisi derslerini almış öğretmen adayla-

5 Eğitim bilimcilerin girişimleriyle doktora eğitiminde verdirilen iki üç öğretim bilgisi dersiyile öğretim üyesi adaylarının **öğretim bilgisine vakıf oldukları varsayılmaktadır**. Lisans programlarında öğretim bilgisi dersi verdiğim bir gün derse girdiğimde en arka sırada oturan, yaşı diğer öğrencilerden geçince bir kişiye, dışarıdan dersimi izlemeye gelmiş birisi olabileceği düşüncesiyle, “Hoş geldiniz, tabii ki dersime katılabilirsiniz ama **doğru yerde olduğunuzdan emin misiniz?**” diye sorduktan sonra, kendisinin veteriner hekimliği alanında doktora yapan birisi olduğunu, kendisine enstitüden, “eğitim fakültesine git, kendi programına göre lisans derslerinden bir sınıf ayarla, dersleri izle” denildiğini öğrenmiştim. Bu veteriner hekim, bir dönem boyunca yabancı dil eğitimindeki öğretim sorunlarının tartışıldığı bir dersi izlemek zorunda kalmıştı.

rının eğitim bilimlerine bakışı üzerinde ciddi bir olumsuzluğa yol açar.

Konusu zaman yönetimi olan dersini zamanında bitiremeyen, sınıf yönetimi dersinde “öğretmenin sınıf içinde dolaşmasının önemini” kürsüde oturduğu yerden anlatan, “sınav yönergesinin işlevinden” söz ettiği ölçme değerlendirme dersinin sınavında iki satır yönerge yazmayan öğretim üyeleri şu örtük mesajı verdiklerinin farkında değildirler: **“Eğer eğitim bilimleri derslerinde sözü edilen bu konular gerçekten işe yarar, kullanılabilen konular olsaydı, bunun dersini veren kişiler olarak önce bizler kullanırdık. Bunları dikkate almadan ders yapabildiğimize göre bunlar sadece derslerde iş olsun diye anlattığımız konulardır ve siz de bizler gibi işinizi bunları dikkate almadan yapabilirsiniz.”**

Şüphesiz tartışmaların odağındaki bu konular, öğretimle ilgili teknik konular gibi görünse de, akılla ve bilimin mantığıyla uyumsuzlukları ve dahi bilim alanlarıyla kopuklukları nedeniyle **eğitimin bilimselliği önünde birer engel olarak durmaktadırlar.**

Eğitim bir bilim midir sorunu, biraz da bilimden ne anladığımızla ve eğitim bilimlerini, bilimler sınıflamasında nereye koyduğumuzla ilgilidir.

Herhangi bir sürecin “bilimselliğini” tartışırken, sınınavabilirlik, denenebilirlik kavramlarını göz önüne alırız. Bu bakış açısıyla da, bilimsel bir işi aynı şartlar altında kim yaparsa yapsın, aynı sonuca ulaşır, diye düşünürüz. Örneğin, bir kaptaki suyu, deniz kenarında kim kaynatırsa kaynatsın, su 100 derecede kaynar. Bir düzlem üzerine, nasıl bir üçgen çizerseniz çizin, iç açılarının toplamı 180 derece olur. Hava sürtünmesi göz ardı edildiğinde, yere serbest düşen taş saniyede 9.8 m/sn²lik ivmeyle hızlanır... Ama aynı öğrenme geçmişine sahip, benzer sınavlarla seçilerek gelmiş, aynı mekânda, aynı kişiden aynı yöntemlerle, aynı dersi alan öğrenciler, öğrenme süreci sonunda **aynı**

derecede öğrenemezler. Ya da, aynı tarlaya, aynı zamanda, aynı koşullar altında aynı bitkinin tohumu atıldığında, aynı miktarda gübre ve su verildiğinde; aynı güneş, aynı sıcaklık ve aynı rüzgâr altındaki ürünlerin boyları tornadan çıkmış gibi aynı olmaz.

Burada sorun, “matematik”, “fizik”, “kimya” gibi bilim alanları ile “eğitim”, “ziraat”, “tıp” gibi bilim alanları arasındaki işlev farkıdır.

Matematik, fizik, kimya, biyoloji gibi bilim alanları -ki bunlar temel bilimlerdir- mühendislik alanları başta olmak üzere, tarih, coğrafya, sosyoloji, psikoloji gibi pek çok farklı alanda iş yapılırken ihtiyaç duyulan **temel bilgileri** sağlarlar. Örneğin, arkeolojide bazı buluntuların yaşları “rad-yokarbon yaş tayini” denilen bir yöntemle belirlenir ki, karbonun yarılanma ömrü konusu fizik ve kimyanın ilgi alanına girer. Coğrafya da matematikten yararlanır. Hatırlayalım, “Dünyanın güneş etrafındaki yörüngesi elipstir.”, “Mevsimler eksenin 23 küsur derecelik eğiminden dolayı oluşur.” derken kullanılan, “elips” “eğim”, “derece” gibi terimler geometri terimleridir.

Burada eğitimi diğer alanlardan farklı kılan durum şudur: Uygulamalı bilimler, doğrudan temel bilimlerin bulgularından yararlanır. Eğitim ise, hem temel bilimlerin hem de temel bilimlerden yararlanan diğer uygulamalı bilimlerin bulgularından yararlanır. Eğitimin temel konusu öğrenme-öğretme süreci üzerine etkisi olan faktörler olduğu için, yararlandığı bilimler de insanı, insan davranışlarını ve grup dinamiklerini inceleyen davranış bilimleridir.

Şimdi, eğitim bilimcilerin tarafından bakarak bir tanım geliştirecek olursak, şunu söyleyebiliriz: **Eğitim; psikoloji, felsefe, sosyoloji, antropoloji, ekonomi, tarih, siyaset, hukuk, dilbilim, iletişim gibi bilim dallarından yararlanarak amaçlarını gerçekleştirmeye çalışan uygulamalı bir bilimdir.** Ama psikoloji, felsefe, sosyoloji zaten birer bilim dalyken; bunların toplamı sayılan

eğitim, nasıl bağımsız bir bilim sayılabilir ki? diye soracak olursak, Remzi Öncül'ün 2000 yılında, Milli Eğitim Basımevi tarafından basılan Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü'ne bakmamız gerekir. Buradaki tanım biraz daha tartışmasız bir tanımdır:

“Eğitim olay ve durumlarının doğuş koşullarını, bunların oluşup gelişmesini inceleyen bilim dallarının oluşturduğu ortak bir bilimler demetidir.”

Şimdi de “eğitim bilimi” ya da “eğitim bilimleri”, bir şekilde üniversite çatısı altına girdikten sonra, buna bağlı olarak ortaya çıkmış olan anabilim dallarına bir bakalım.

Genel olarak eğitim fakültelerindeki eğitim bilimleri bölümü, “Eğitim Programları ve Öğretim”, “Eğitim Yönetimi”, “Eğitimde Ölçme Değerlendirme” ve “Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık” anabilim dallarından oluşur. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde, bu anabilim dallarına ek olarak “Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri Anabilim Dalı” ile “Hayat Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı” bulunmaktadır.

Geçmiş yıllarda Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde yapılanma, EĞTİMİN SOSYAL VE TARİHİ TEMELLERİ altında “Eğitim Psikolojisi”, “Eğitim Sosyolojisi”, “Eğitim Ekonomisi”, “Eğitim Felsefesi” ve “Eğitim Tarihi”; EĞTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM altında “Eğitimde Program Geliştirme”, “Eğitim Teknolojisi”, ve “Karşılaştırmalı Eğitim”; EĞTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER altında “Rehberlik ve Psikolojik Danışma” ile “Özel Eğitim”; EĞTİM YÖNETİMİ, TEFTİŞİ, EKONOMİSİ VE PLANLAMASI altında “Eğitim Yönetimi ve Teftişi” ve “Eğitim Ekonomisi ve Planlaması”; EĞTİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME başlığı altında da “Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme” ile “Eğitim İstatistiği ve Araştırma” şeklindeydi.

“Bilim mi?”, “Bilimler mi?”

“Eğitim bir bilim mi, yoksa bilimler mi?” sorusuna dili kullanarak, farklı bir bakış açısıyla yanıt aramak da mümkün görünmektedir.

Dil bilgisi kurallarının kaynağı konusunda iki temel yaklaşım vardır. İlk yaklaşımda, dil politikalarını belirleyen Türk Dil Kurumu benzeri bir kurum kurallar koyar, dilin bu kurallara göre kullanılmasını ister. Diğer yaklaşımda ise konunun ilgilileri, kullanılmakta olan dili sistematik bir şekilde inceleyerek, genellemelere ulaşmaya ve bu genellemelerden de kuralları çıkarmaya çalışır. Birincisine **reçeteci** ikincisine de **betimleyici** yaklaşım denir. Dil açısından ikinci yaklaşım daha akılcıdır; çünkü içinde yaşadığımız dünyanın kodlanmış bir ifadesi olan dil de doğal olarak kodladıkları gibi değişimin dışında kalmaz, gelişmelere ayak uydurur.

Dil zihnimizin aynası olduğuna göre, yani düşüncelerimizi dil ile açığa vurduğumuza göre, düşüncelerin yansıması olan kullanım biçimlerine bakarak, **hangisinin daha çok tercih edildiğini** bulabiliriz. Yazılı bilginin yüzde sekseni internette olduğuna göre, internette yapılacak “eğitim bilimi” ve “eğitim bilimleri” aramalarının sonuçları, bize bir fikir verebilir. Bugün itibarıyla Google’a sorulduğunda, “eğitim bilimi” için 212.000 sonuç çıkarırken, “eğitim bilimleri” için 428.000 sonuç çıkmaktadır. Yani, yaklaşık olarak konu hakkında yazan, çizen, fikir beyan eden **100 ilgili kişiden 67’si eğitimin “bilimler” olduğunu düşünürken kalan 33 kişisi eğitimin “bilim” olduğunu düşünmektedir**⁶.

Ama konu ders kitabı olunca, bu kez “bilim” diyenler öne çıkıyor. Bu durum, haklı bir eleştiriyi de beraberinde geti-

6 İngilizcesine bakıldığında tablo şu: “educational sciences” (bilimler) diyenler 1.430.000, “educational science” (bilim) diyenler 535.000. Bu durum, ülkemizdeki tercih ile uyumlu bir tablo sergilemektedir.

riyor: Bilimsel olmayan bir gerekçe⁷ yüzünden taviz verip daha işin alfabesinde uzlaşamıyorsak, adlandırılmasında bile birliği sağlayamıyorsak; alana sahip çıkacak, alanı geliştirecek geleceğin bilim insanlarını nasıl yetiştireceğiz?

Eğitim alanının en tartışma götürmeyecek bilimsel yanı, teoride, alanına ilişkin sistematik araştırmalar yapmasıdır. Teoride demek zorundayız, çünkü iş uygulamaya gelince, ülkemizde, eğitim gibi çok kritik bir konuda, eğitimle hiç ilgisi olmayanlar; aniden akıllarına gelenlerle, akşamdan sabaha ciddi değişiklikler yapabilmekte, ne yazık ki bu **uygulamalar deneme yanılma yoluyla gerçekleştirilmektedir**. Daha da vahimi, eğitim fakültelerinin kadrolarındaki bilim insanları da, derslerinde sarf ettikleri söylemlerle taban tabana zıt bu uygulamaları sessizce izleyerek, bu tartışmalı durumlara örtük şekilde onay vermekte, vermeyenler de örtük şekilde cezalandırılmaktırlar.

Bir bilim alanının, doğru bildiğini söyleyen, cesur ve fedakâr bilim insanlarının omuzlarında yükseleceği düşünüldüğünde; bu tablonun, eğitimin bilimselliğini erozyona uğratan ana faktör olduğu görülecektir. Oysa bilim sayılan bir çalışma alanında, konuya ilişkin güvenilir bilgiler toplanmalı, bu bilgiler nesnel biçimde analiz edilmeli, gerekiyorsa belli deneyler, uygulamalar yapılmalı, bunların sonuçlarından çıkarımlara, kuramlara ulaşılmalı ve eğitimle ilgili adımlar birilerinin arzu ettiği ya da beklentileriyle örtüştüğü şekilde değil, aklın ve bilimin gerektirdiği şekilde atılmalıdır.

7 Sekiz yıllık temel eğitime geçişte, YÖK tarafından öğretmenlik lisans programları güncellenirken, adı “Öğretmenlik Mesleğine Giriş” olan ders, “**Eğitim Bilimine Giriş**” olarak adlandırıldı. Bu aşamada komisyonlarda çalışanlar bu ayrıntıyı ya hiç düşünmediler ya da hiç önemsemediler. Ardından, yazarlar ve yayınevleri de, **ders kitabının satışını artırabilme kaygısıyla**, kitaplarının üzerine özellikle programda geçen ifade olan “Eğitim Bilimi”ni kullandılar. Hatta bununla yetinmeyip, “YÖK Kur Tanımına Uygun olarak hazırlanmıştır” ifadesini de eklediler. 2018 yılında yapılan program güncellemede, YÖK “**bilim**” kelimesini hiç kullanmayarak kendince köklü bir çözüm geliştirdi. Dersin adı “**Eğitime Giriş**” olarak değiştirildi.

Eğitimin ilgi alanına giren başlıca araştırma konuları şunlardır:

Öğretim yöntem ve araçlarının geliştirilmesi,

Öğrenme öğretme süreçlerini etkileyen faktörlerin ortaya çıkarılması, tanımlanması ve etkilerinin saptanması,

Öğretim programlarının, ders planlarının geliştirilmesi ve değerlendirilmesi,

Eğitim politikalarının geliştirilmesine ve eğitimle ilgili stratejik kararların verilmesine katkısı olacak bilgilerin toplanması ve bunların değerlendirilmesi,

Öğrenme, öğretme, rehberlik ve yönetim alanlarında yeni kuram ve uygulamaların geliştirilmesi,

Eğitim yönetimi ve maliyet analizleri kapsamında, planlama, koordinasyon, denetim faaliyetlerinin etkinliklerini artırıcı yaklaşımlar geliştirilmesi.

İnternet aramasında, öncelikle karşımıza çıkan Eğitim Bilimine/Bilimlerine Giriş kitaplarından bazıları⁸.

8 Bu kez kitap adı üzerinden, Google'da yapılan "Eğitim Bilimine Giriş mi, yoksa Eğitim Bilimlerine Giriş mi?" taramasına göre, "Eğitim Bilimine Giriş", açık ara öndedir. Eğitim Bilimine Giriş: 74.100 kullanım, Eğitim Bilimlerine Giriş: 12.800 kullanım.

Herhangi bir çalışma alanının bilim sayılmasının ölçütleri aşağıda özetlenmiştir. Bu ölçütlere göre eğitim alanının bilimselliği konusunda değerlendirmeler yapılabilir.

Çalışma alanının,

Kendine özgü bir inceleme sahası olmalı,

İncelemelerde ve çalışmalarda verilerini belli yöntemlerle ve sistematik olarak toplamalı,

Bilimsel yöntemlerle bilgi üretmeli,

Ürettiği bilgilere ve yaptığı araştırmalara dayanarak alanıyla ilgili ilkelere, kuramlara ulaşmalı,

Alanında AR-GE (araştırma geliştirme) faaliyetleri yapılmalıdır.

Tanık olduğumuz eğitim uygulamalarına bakarak, eğitimimizin bilimselliği hakkında fikir sahibi olmak için konuyu biraz daha açtığımızda da şunları görürüz:

Bilim alanı, işini yaparken bilimsel yöntem kullanır. Bilimsel yöntemde, nesnel bir analizin ardından ihtiyaç ya da sorun belirlenir, ihtiyacın giderilmesi ya da sorunun çözümü için gereken bilgiler toplanır, bunların ışığı altında olası çözüm yolu seçenekleri üretilir, hangi seçeneğin en akılcı yol olduğu tartışıldıktan sonra bu yol sınanarak doğrulanır ve uygulamalarla geliştirilerek yaygınlaştırılır.

Bu ölçütlere göre eğitimimiz hakkında nesnel bir değerlendirme yapabilmemiz için, son on onbeş yılda eğitim sisteminde yapılan değişikliklerin, sınav sistem-

lerine müdahalelerin hangi ihtiyaç analizine ya da hangi bilimsel değerlendirmeye dayanılarak yapıldığının, yenilerinin oluşturulma sürecinde de ne kadar bilimsel yöntemin kullanıldığının bilinmesi gerekiyor.

Üniversiteleri, eğitim bilimcileri bir yana bırakıp son yıllarda bakanlığın düzenlediği ve orta oğretim oğrencilerinin içinde yer aldığı bilim fuarlarındaki araştırma konularına bakılarak eğitimin bilim olarak kat ettiği mesafe hakkında kabaca bir fikir yrtlebilirsiniz⁹.

Son olarak; eğitim bilim mi, değil mi konusuna mutlaka çözüm getirmek isteyenler için de şu önerilebilir:

Bir ulaştırma denizcilik ve haberleşme bakanımızın (ve sonradan da son başbakanımızın) dediği gibi;

“Bu işe fazla kafa yorarsan sıyrırırsın. Kullanacaksın, nimetlerinden kullanıp, yararlanıp işini göreceksin. Kafayı taktın mı, o zaman işin kötü. Çok fazla, hikmetine fazla şey yapmamak lazım”.¹⁰

YK’n 2018 yılında oğretmenlik lisans programlarını güncellerken tartışma konusu olan **Eğitim Bilimine Giriş** dersinin adını, bilim sözcüğünü tümden kaldırarak **Eğitime Giriş** yapması, **“bu konuyu da fazla şey yapmamak lazım”** görüşünü destekler niteliktedir.

9 4006 TBTAK Bilim Fuarında sergilenen bilimsel çalışma rnekleri; “Güzel söz kullanımının pirinç taneleri üzerindeki etkisi”, “Kur’anı Kerim’de adı geçen meyveler ve hayvanlar projesi”, “Namaz kılariken hareket eden kaslarımız projesi”, “Matematikteki altın oranın, (1,6180339) Kur’an-ı Kerimin 16’ncı Suresinin 18’inci ayetinde geçiyor olmasının keşfi projesi” (Merak edenler için, Kur’an-ı Kerimin 16’ncı Suresinin 18’inci ayeti: “Eğer Allah’ın nimetini saymaya kalkışacak olursanız, onu bir genelleme yaparak bile sayamazsınız. Gerçekten Allah; bağışlayandır, esirgeyendir. 16/18”)

10 Konuşmanın tümü için; <https://www.youtube.com/watch?v=Sn7pNT-sY5iY>